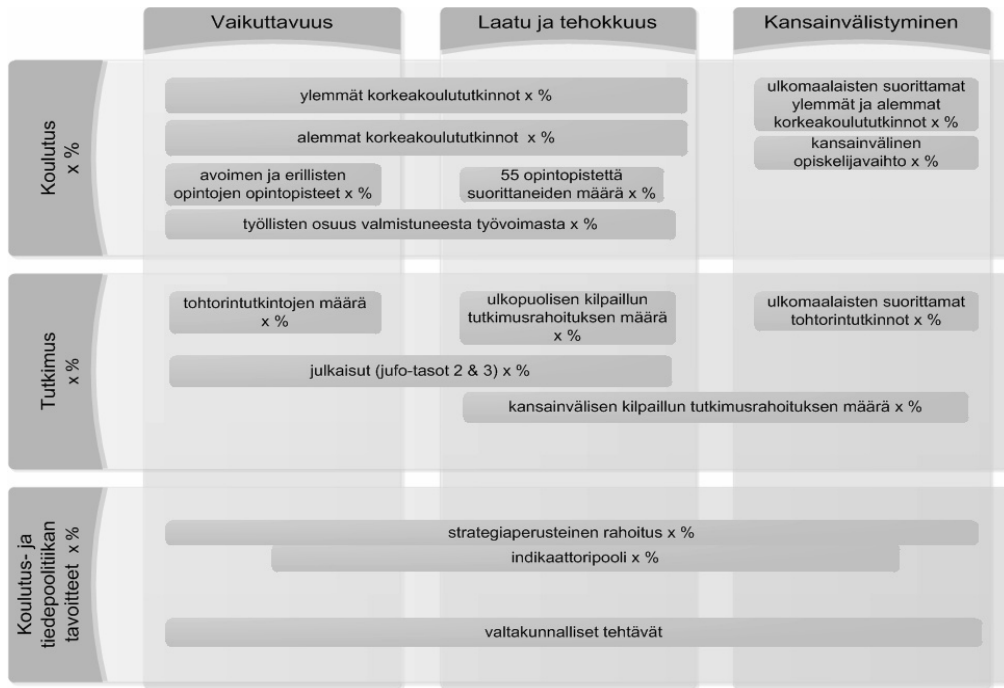

Yliopistojen rahanjako valinkauhassa

Opetus- ja kulttuuriministeriö julkisti nimittämänsä työryhmän hahmotelman yliopistojen rahanjaon kehittämiseksi syyskuussa. Kyseessä on uusi malli, joka otettaisiin käyttöön aikavälille 2013–2016. Ehdotus on yksinkertaistunut nykyiseen malliin verrattuna. Rahoitusmallin kehittelyyn osallistuneille syyskuussa järjestetyn työpajan keskustelut antavat pohjaa uuden mallin arvioimiselle. Kommenttikierroksia järjestetään, mutta mallin rakenne ei ehkä paljoa matkalla muutu. Keväällä 2012 mallista tehdään päätös ja heti perään neuvotellaan uusista rahoista.

Mitä tahansa resurssienjakojärjestelmää on syytä tarkastella sen tavoitteiden kannalta, sillä ainakin rationaalisessa toiminnassa keinojen pitäisi edistää tavoitteiden saavuttamista. Yliopistolaitoksen tulisi olla vuonna 2020 ”laadukkaampi, kansainvälisempi, profiloitumpi ja tehokkaampi”. Rahanjakomalli on tähän vain yksi keino. Alla esitettävä työryhmän keskusteluluonnos kertoo mallin yleisen rakenteen. Kaikki tavoitekriteerit ovat mukana. Mallin halutaan olevan voimassa useamman rahoituskauden, jotta ohjausvaikutusta voitaisiin seurata. Huomionarvoista on myös, että rahanjako nojaisi yksinomaan tuloksiin ja strategiseen rahoitukseen, ei enää tavoitteisiin, joilla on tutkintokoulutuksen osalta ollut aiemmin rahoitusvaikutusta toteutumien ohella. Mallissa luotetaan absoluuttisiin lukuihin, joiden ajatellaan ottavan huomioon yliopiston koon aikaisemmin käytetyn ns. laajuustekijän asemasta. Koulutuksen kustannuskertoimia ei myöskään haluta käyttää. Yliopistojen ohjaus toteutettaisiin koulutusalatyönjaon osalta sopimusmenettelyllä. Käytännössä kustannustasoerot on otettava huomioon sitten strategisessa rahoituksessa. Yliopistoille jää myös mahdollisuus tasapainottaa kustannuseroja omin neuvoin paikallisesti. Opetuksen laatua pidettiin työpajan keskusteluissa tärkeänä mutta vaikeana mitata rahoituskriteerin näkökulmasta. Ehkä tässä luotetaan yliopistojen omiin laatujärjestelmiin ja niiden auditointiin. Koulutuksen laatuysikkövalinnasta luovuttaisiin, koska se ei paranna heikoimpien laatua.

Mallin matriisirakenne on informatiivinen. Siinä nähdään, minkä tulosten ajatellaan liittyvän yliopistolaitoksen minkäkin kehittämistavoitteen – vaikuttavuus, laatu ja tehokkuus, kansainvälistyminen – edistämiseen. Tehokkuus ja vaikuttavuus esiintyvät tulospuolella, mutta niitä ei liitetä resursseihin. Ilmeisesti yliopistojen välisen kilpailun ajatellaan huolehtivan panos-tuotossuhteen paranemisesta. Keskusteluissa 55 osuutta suorittaneiden opiskelijoiden määrän prosentuaalinen osuus (jostakin) nostettiin vahvasti esiin laadun mittarina (mittaa toiminnan laatua, kuten ohjausta), mutta kysehän on prosessin tehokkuudesta ja yliopiston itse asettamasta rimasta. Työllistymistä pidettiin tärkeänä laatutekijänä. Tutkimuksen osalta kannan-

tettiin yleisesti myös julkaisufoorumihankkeen mukaisten 1-tason julkaisujen huomioon ottamista, ehkä pienemmällä painolla, vaikka 2–3 tasot edustavatkin vahvemmin laatua. Ulkopuolisen rahoituksen lähteitä rahoituskriteereinä vielä harkitaan, sillä kaikissa myöntöperusteet eivät ole tutkimuksen laadun kannalta samanlaisia. Kansainvälisyyttä halutaan edistää läpi linjan, esimerkiksi kansainvälisen henkilöstön osuuden kautta.

Ehkä kaikkein avoimin asia mallissa on korkeakoulu- ja tiedepolitiikan tavoitteet eli käytännössä profilointi ja strateginen rahoitus ja sen vaikutusten seuraamista tukeva indikaattoripooli. Pitäkö jokaiselle yliopistolle antaa mahdollisuus oman indikaattoripoolin luomiseen, vaikka tuloksena olisi yhteismitattomuus? Keskustelussa oli esillä, että strategisen rahoituksen osuus voisi olla jopa neljänneksen luokkaa, mutta mitään vahvoja linjanvetoja ei tehty. On todennäköistä, että juuri tällä alueella nähdään vahvimmat ohjaustoimenpiteet, sillä yliopistojen odotetaan tekevän selväpiirteisiä valintoja. Muilta osin yliopistot jatkavat kilpailuaan – osin sen mukaan, mihin tuo prosentti x kussakin yllä olevan taulukon kohdassa asettuu ja lopulta antaa aihetta.

Malli on entistä läpinäkyvämpi, mutta strategisen rahoituksen perusteita moni yliopistolainen voi jäädä epäilemään. Siinä asuu yliopistojen poliittisen ohjauksen pelivara. Ilman sitä esimerkiksi profilointi jäänee toiveajatteluksi.

Turo Virtanen